

Hans Hageengen

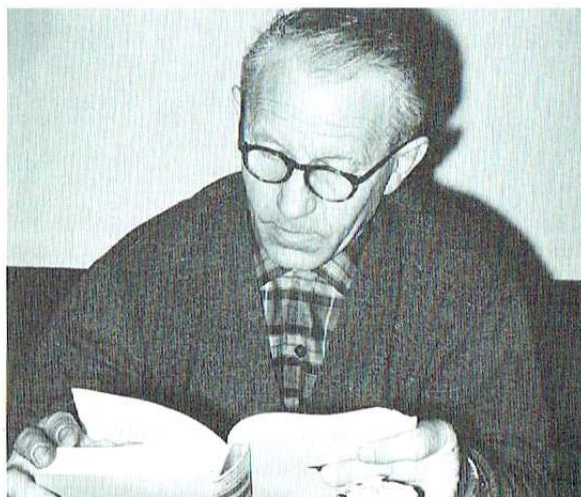
– *humoristen fra Vardal med dikt, viser og gode historier.*

KÅRE NORDLAND

Hans Petter Hageengen (1907–1979) fra Vi-bergsroa gledet minst et par generasjoner med viser, vers og muntre historier. Mange av diktene og visene kan vi finne i arkivet på Eiktunet.

Høsten 1977 besøkte jeg ham hjemme i Hågåenga for å ta opp en del av historiene hans på lydbånd. Jeg trengte noe stoff på ekte vardalsdialekt til en hovedoppgave i norsk. Det var en opplevelse å treffe ham personlig.

Først vil jeg presentere ett dikt fra arkivet hans. «Gamle merken» skildrer livet på Gjøvik-merken før krigen.

Hans Hageengen var glad i å skrive dikt og prologer.

Gamle merken

Hå har det vorti ta gamle marten,
den som je minnes fra je var ong.
Da hadde'n artugt og mye morro
før uten bankbok og peingpong.
Det var så billig, før noen øre
du kunne eta deg god og si.
Og hvis du ville så fekk du atpå
en diger spelkom, mæ kaffe ti.

På Wang-sagtomta bak kjærr og busker,
der var det sirkus og tivoli.
Der møttes godtfolk og fænt og slusker,
ja der var moro og triveli.
Ja der var løver og der var tigre
og der var bjørner bak lås og slå.
Før noen øre du kunne gå inn,
før noen øre så fækk du sjå.

I meieristælla og Skattumsgårda
der var det kommærs der var det ståk.

Det hendte vel, da dom prøvekjørde,
at gampen steile og braut ei skåk.
Ja, der sto gamper i rad og rekke
så det var uråd å kommå fram.
Og rundt omkring deg dreiv folk og tater
og bytte klokker og tok en dram.

Og hestekarar i digre frakker
mæ snus i kjæften og beksømskor.
Dom gikk og rusle og såg på gamper
og særlig beina dom godt forfor.
Og gamle Laum'n gikk og vadde
mæ spaserstokk og med vømmørsfrakk.
Hæn gikk mæ stokken og såg og pekte,
«den gampen tar je, je tar'n takk».

Og martnesdænsen den gikk så lystig,
mæ hei og hopsa og sus og dus.
Det var masurka og vals og rundæns,
på Samfunssala og Folkets hus.

Det var så billig, før noen øre
 du kunne moro dæg hele kvæl,
 og hvis du slet inga ører hadde,
 du kom vel innom alikevæl.
 Nå er det stuslig og gå på marten,
 ja, det er stusli å gå der nå.
 Før inga tater det er på farten,
 nei, inga gamper det er å sjå.
 Nei, inga «Kasper» på gamletorji,
 og inga veivspell og posentiv.
 Nei, det er itte no synd å seia,
 de er et stusselig martnesliv.

Dom står på sena og vrir og bryt seg,
 ja, det er stygt slik som dom fær åt.
 Dom ræmjær stygt inni mikrofoner,
 det er så gruelig fæl ei lät.
 Ja, det er rumba og det er samba
 og det er rokk, ja, og det er tvist.
 Men ska je seia mi hjertens meining,
 så er det gruelig stygt og trist.

Nå vil je slutte mi vesle vise,
 om martneslivet i gamle dar.
 Ældri blir det vel som det gamle,
 nei, ældri blir det vel som det var.
 Nei, hestestælla dom står der tomme,
 og Folkets Hus og Samfundssal.
 Men i mitt minne der vil det leva,
 tel je blir gammal og tufs og skral.

Så kommer noen typiske Hageengen-stubber.
 Jeg har skrevet dem ned nøyaktig slik
 han fortalte dem:

Skøugreint

Hæin Kal å'n Ole dom dreiv oppi Bymarken, vi kæiller, en skøug som hører Øverbytæl, å høugg tømmer. Så var det en mårå 'n Kal hæin gikk om'n Ole da – sku vara i følge oppi, å så hadde de vørti mildvær om natta. Å så da'n Kal kom da å træft'n Ole, så sa'n Ole: «Dæ æ skøugreint nå.»¹ «Ja, men da har vi itt'no oppi Bymarken å jøra,» sa'n Kal, «nå de itte er att no skøug».

¹ Når snøen har falt av trærne p.g.a. mildvær.

Småbrukeren Hans Hageengen ved plogen.

Nå sitt je her

Ja, hæin Johannes da som va på Gjøvik 'n tur. Å så utve – hali utved brua, der som Stræinhotelle ligg nå, der sto de'n benk som folk satt på. Å så satt de einn åvantæ Dala der, – Snertingdala – 'n gammel einn som hette Matjas Breinnhøuga. Så strøuk 'n Johannes bol-ått'a, å så sa'a'n ått'a, ja hæin spurde 'n da: «Å er du hæst (hen) i verd'n du a?» «Nå sitt je her,» sa Breinnhøugær'n.

Skardet

De va einn som hette Martin. Så hadde'n mæ seg 'n smågutt – det va sån åt bror hass. Dom dreiv oppi skøuga å høugg. Å så var de nok tæla, så kvisten va hard, å så høugg 'n sund øksa si, danna smågutt. «Å nei, nå høugg je tur et digert skard tur øksen minne,» sa'n åt a Martin. «Nei, få je sjål» sa'n Martin. Så såg'n på a. «Skardet sitt der, dæ,» sa'n.

Trøsking

Vi dreiv på i stelle å trøske. Så kom 'n Martin gå'n, 'n eldre einn dit. Å så var de'n liten smågutt dær. Hæin var itte mer hæll 'n tre år hell no slikt, ve. 'N Martin kom bol-ått danna smågutta, å så sa'n dæ atte: «Har di trøske mange sækker i dag, di a?» «Vi trøsker itte sækker, vi trøsker køunn, vi, sa'n.

Disse historiene er fortalt på rein vardalsdialekt. Vi ser at g-en blir uttalt i «skøug», ikke «skø» som på Tøten. Det hører ellers med til talemålet i Vardal å si f.eks. en døug søug, ei røug rose, en snøug skælle.

Hageengen bruker også gjennomført dativ i talespråket sitt. Noen eksempler fra disse historiene er:

Dativ hankjønn: «einn åvantæ Dala»
«Breinnhøuga»
«så sa'n ått' a

Dativ hunkjønn: «i værd'n»
«oppi Bymarken»
«tur øksen minne»

Folk som ikke er så kjent med dativbruken, kan misforstå det siste eksemplet og tro at det gjelder flere økser. Da blir det som da en mann var ute og lette etter kjerringa si og møtte presten. «Har du sett no tæ kjæringen minne,» spurte han. Presten, som ikke var så godt inne i dialekta, ble sjølsagt forskrekket over at en mann lette etter flere koner. Hadde mannen hatt flere, ville det hett «kjæringom minne».

Nær byene og tettstedene forsvinner dativen mer og mer. Men den er levende i mange bygdelag i Oppland og på Hedemarken ennå.

Vi skulle gjerne hatt mer fra Hans Hageengen, men det er jo for seint.

Kilde: Opplandsarkivet avd. Eiktunet 246